

Zoom-ryhmähaastattelun toimijuuksia rakentamassa

Uusmaterialistisia tulkintoja verkkovälitteisestä vuorovaikutuksesta

Johanna Hokka, Elisa Kurtti & Pia Olsson

Fyysisien kontaktien välttäminen on synnyttänyt COVID-19-pandemian aikana haasteen kenttätöiden toteuttamiselle ihmistieteissä. Monessa tutkimushankkeessa on jouduttu pohtimaan, miten suunniteltu kasvokkainen kenttätyö ja aineiston muodostaminen toteutetaan. Yksi ratkaisu on ollut verkkovälitteisten sovellusten hyödyntäminen. Verkkovälitteiset sovellukset ovat olleet käytössä aineiston muodostamisessa humanistisilla ja yhteiskuntatieteellisillä tieteenaloilla jossain määrin jo vuosituhannen vaihteesta lähtien, mutta pandemian aikana niiden käytölle on ollut suoranainen tilaus, sillä ne ovat tarjonneet turvallisen tavan muodostaa aineistoa (Hacker ym. 2020).

Teknologian kehittymisen myötä on myös esitetty skenaarioita, joissa teknologia joko syrjäyttää aiemmin kasvokkain ja fyysisesti tapahtuneita vuorovaikutustilanteita tai ainakin sillä on kouriintuntuvia vaikutuksia ihmisten aiempaan kommunikaatiokäyttäytymiseen (esim. Bell 1973; Dyson ym. 1994; Pantzar 1997, 8). Viimeaikainen kehitys, jossa on hyödynnetty tekoälypohjaisia sovelluksia esimerkiksi asiakas- ja hoivapalveluihin tai opetustilanteisiin, onkin tehnyt teknologisista järjestelmistä kiinnostavilla tavoilla inhimillisten toimijoiden kanssa vuorovaikuttavan osapuolen (Sihvonen 2020). Samalla tavoin on mahdollista visioida, että verkkovälitteinen aineiston muodostaminen korvaa pandemian väistyessä kustannustehokkuudessaan kasvokkaisia kohtaamisia tai vähintäänkin vakiintuu elimelliseksi osaksi aineistonmuodostuksen metodiikkaa. Verkkovälitteisyyden lisääntynyt käyttö ohjaa joka tapauksessa kysymään, miten sille pohjautuva aineiston muodostaminen muovaa tutkimustilannetta. Tässä artikkelissa tarkastelemme, miten ryhmähaastattelu muotoutuu eri toimijoiden välisessä vuorovaikutuksessa, kun se toteutetaan Zoom-välitteisesti. Tutkimus sijoittuu kulttuurientutkimuksen kenttään nojaten tieteen- ja teknologiantutkimuksellisiin keskusteluihin.

Verkkovälitteisiä haastatteluita on aiemmin lähestytty tarkastelemalla lähinnä yksilöhaastatteluihin osallistuneiden kokemuksia. Tutkimuksissa on tuotu esiin, että osallistujat ovat kokeneet verkkovälitteiset haastattelut myönteisinä (Archibald ym. 2019; Gray ym. 2020) niiden ajallisen ja maantieteellisen joustavuuden vuoksi (Gray ym. 2020; Hewson 2008; Horrell ym. 2015). Haastateltavat ovat myös kokeneet verkkovälitteisyyden luoneen välittömän vuorovaikutustilanteen haastattelijan kanssa. Tämä kokemus on ollut sitä myönteisempi,

mitä tutumpaa videovälitteisen teknologian käyttö on ollut haastateltaville (Archibald ym. 2019). Kiinnostavana havaintona on noussut esiin se, että teknologian toimivuusongelmien on jopa todettu syventävän haastattelijan ja haastateltavan välistä vuorovaikutusta, koska yritykset ratkaista tekniikkaongelmaa yhdessä luovat keskinäistä yhteisymmärrystä ja luottamusta osapuolten välille (ks. Archibald ym. 2019). Fyysisen läsnäolon puuttumisen on kuitenkin nähty myös hankaloittavan sujuvaa viestintää sekä yhteistyön ja luottamuksen rakentumista haastattelun aikana. Siten verkkovälitteisyys ei aiemman tutkimuksen valossa myöskään aukottomasti korvaa fyysistä läsnäoloa haastattelutilanteessa. (Hacker ym. 2019).

Tutkimuskirjallisuudessa on keskitytty myös tutkijan reflektioon ja kokemuksiin videovälitteisistä haastatteluista (Howlett 2021; Wahl-Jorgensen 2021; Hanna 2012) sekä digitaalisen kenttätyön eettisiin haasteisiin (Mwambari ym. 2021). Pandemia-ajan verkkovälitteistä ja kasvokkaista kenttätyötä keskenään verrannut Howlett (2021) on todennut, että vaikka verkkovälitteisyys ei sovi kaikkiin kysymyksenasetteluihin ja kaikille kohderyhmille, se voi lisätä haastattelutilanteen tasa-arvoisuutta ja välittömyyttä. Kummallakin osapuolella on mahdollisuus osallistua tilanteeseen itse valitsemassaan tilassa. Siten tilan kautta haastateltavilla on kasvokkaista haastattelutilannetta suurempi mahdollisuus kontrolloida vuorovaikutusta (Howlett 2021).

Analyysissämme tarkastelemme verkkovälitteisten haastatteluiden vuorovaikutusprosesseja haastattelijan, haastateltavan ja teknologian yhteistoimintana. Ojasen (2018, 129; ks. myös Suominen 2016, 103) mukaan videomateriaalia hyödynnettäessä tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten teknologia osallistuu tiedon tuottamiseen ja millä tavoin tutkimuksen aiheita koskevat käsitykset ja ymmärrys rakentuvat kenttätyön aikana tapahtuvassa vuorovaikutuksessa. Kysymme, *miten Zoom-viestintäsovellus muokkaa tutkimushaastattelutilanteita ja mitä se tekee ymmärryksellemme tutkimushaastattelutilanteista*. Empiiristä tarkasteluamme ohjaavat kysymykset: Mitä teknologia tekee vuorovaikutustilanteessa? Millaisia vuorovaikutuksellisia murtumia ja siltoja haastattelutilanteessa voidaan havaita?

Avataksemme teknologian aktiivista toimijuutta vuorovaikutuksen muodostumisessa sovellamme tarkastelussamme uusmaterialistista ajattelua. Uusmaterialistisen lähestymistavan ydinajatuksena on purkaa luonnon ja kulttuurin välistä dualismia korostamalla ei-inhimilliseksi mielletyn, kuten tässä teknologian, toimijuutta. Lähestymistavan mukaan olemisemme ja toimintamme muodostuu suhteessa niin muihin ihmisiin kuin myös muihin eliöihin ja materiaalisuuteen. Myös ihminen ruumiillisuudessaan on osa aktiivisesti muotoutuvaa materiaalista kokonaisuutta. Siten rajanvetoa ruumiillisen ja ei-ruumiillisen, ei-inhimillisen ja inhimillisen välille ei ole mielekästä tai edes mahdollista tehdä. Materiaalinen ja sosiaalinen rakentavat todellisuuttamme yhdessä, yhdenvertaisina toimijoina ja suhteessa toisiinsa. (Dolphijn ja van der Tuin 2012, 85–86; Coole ja Frost 2010, 8; Latour 2005; Lehtonen 2008.) Ihminen ei näyttäydy toiminnan keskipisteenä ja sen ainoana lähteenä, vaan yhtenä suhdeverkostojen vaikuttajana muiden joukossa. Siten uusmaterialistinen lähestymistapa haastaakin moniin teoreettisiin lähtökohtiin sisältyvää ihmiskeskeisyyttä (Leppänen ja Tiainen 2016).

Uusmaterialistisessa ajattelussa materiaalilla ja materiaalisuudella nähdään olevan valtaa ja kykyä tuottaa asiantiloja. Ne muovaavat toimintoja, järjestyksiä ja vuorovaikutusta sekä vaikuttavat asioiden saamiin merkityksiin ja siten myös diskursiivisiin käytäntöihin (Bennett 2010). Bennettin (2010) mukaan huomion siirtäminen ei-inhimilliseen materiaan, objektien

ja erilaisten aineellisuuksien toimijuuteen, tuo näkyviksi sellaisia voimia ja taipumuksia, jotka saattavat sekä estää että myös innoittaa, uudistaa ja tuottaa muutosta inhimilliseen toimintaan.

Teknologiavälitteisyys ja käyttämiemme laitteiden ja ohjelmistojen ominaisuudet vaikuttavat olennaisesti siihen, miten ja millä ehdoin keskinäinen vuorovaikutuksemme muodostuu (ks. esim. Paasonen 2018, 103; Hacker ym. 2020). Tämän vuoksi uusmaterialistisen lähestymistavan omaksuminen on tarpeellista etävuorovaikutuksen tutkimisessa. Teknologian kautta voidaan delegoida toimijuutta, mutta kuten Latour (1992) toteaa, teknologisten artefaktien skripteihin eli käsikirjoituksiin on aina sisällytetty myös käyttäjiin kohdistuvia vaatimuksia ja odotuksia. Näin skriptit kutsuvat käyttäjiä osallistumaan tietynlaiseen toimintaan ja vuorovaikutukseen. Nämä teknologian käyttäytymis- ja toimintaoletukset puolestaan saattavat kantaa mukanaan ja tuottaa poliittisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä.

Teknologia välittää tarjoumia eli affordansseja. Affordanssi viittaa sellaisiin olosuhteisiin ja ominaisuuksiin, jotka tekevät esineiden, ympäristöjen tai medioiden käytön tietynlaisessa tilanteessa mahdolliseksi. (Gibson 1977; Keane 2015, 27–30; ks. myös Paasonen 2018, 103.) Zoom-välitteisten vuorovaikutustilanteiden tarkastelumme lähtökohtana onkin, että soveluksen ominaisuudet, sen tarjoamat toiminnot ja niiden rajoitteet, viestit ja vihjeet, muovavat keskeisesti haastattelun vuorovaikutustilannetta. Lisäksi tarkastelussa korostuu fyysinen ympäristö, kuten osallistujan käyttämä laitteisto ja sen asettelu siihen tilaan, josta käsin vuorovaikutustilanteeseen osallistutaan ja siinä ollaan läsnä.

Kutsumme ihmistoimijoiden ja teknologian yhteisesti muodostamaa vuorovaikutustilannetta *sommitelmaksi*. Sommitelmalla viittaamme Bennettin (2010, 23; Bennett 2020) tapahtuma-tilaa (*event-space*) kuvaavaan käsitteeseen *assemblage*. Tällä Deleuzen ja Guattarin (1987) käsitteellä Bennett (2010) viittaa erilaisten elementtien hetkellisiin yhteentulemiin. Sommitelman käsitteellä olemme halunneet ilmentää teknologian ja ihmistoimijoiden yhteistä vuorovaikutusta, jonka rajoista ja mahdollisuuksista neuvotellaan tilanteisesti. Bennett korostaa sommitelman osien eli *aktanttien* riippuvuutta toisistaan sekä niiden sitoutuneisuutta ympäristöönsä. Aktantti ei koskaan toimi yksin, vaan sen toimijuus perustuu yhteistyölle, eikä yksikään aktantti yksin voi määrittää sommitelman kokonaisvaikutusta. Lisäksi sommitelmalla itsellään on oma toimijuutensa. Ymmärrys toimijuudesta muuttuikin Bennettin mukaan merkittävästi, kun näemme ei-inhimillisessä toimijuutta ja inhimillisessä *vitaalista materiaalisuutta*. (Bennett 2010, 21–24.)

Aineisto ja tutkimusasetelma

Aineistomme on osa Akateemisten affektien etnografia -hanketta¹, jossa tarkastelemme tutkimusstrategioiden tuottamia tunnerakenteita 2020-luvun akateemisissa yhteisöissä. Hankkeemme alkoi vuoden 2020 alussa eli juuri ennen koronapandemian vuoksi käyttöön otettuja kokoontumisrajoituksia. Alun perin kasvotusten toteutettaviksi suunniteltujen haastatteluiden ja ryhmäkeskustelujen siirtäminen verkkoon ei tapahtunut välittömästi, koska toivoimme voivamme toteuttaa ne myöhemmin suunnitellusti. Toiveeseemme vaikutti sosiaalitieteissä ja kulttuurintutkimuksessa vallitseva ajattelu, jossa kasvokkaiset haastattelut on määritetty metodologisesti validimmaksi aineiston muodostamisen tavaksi kuin

1 Akateemisten affektien etnografia on Koneen Säätiön vuosina 2020–2023 rahoittama hanke.

digitaalisesti tuotetut haastatteluaineistot (Deakin ja Wakefield 2014; McCoyd ja Kerson 2006, 390). Etnologian alalla haastattelut ovat usein osa laajempaa kenttätöitä, jossa pyritään pääsemään mahdollisimman lähelle haastateltavan arkea. Tämän vuoksi haastattelu on totuttu toteuttamaan haastateltavalle läheisessä ympäristössä, kuten haastateltavan kotona. (Ks. esim. Fägerborg 2011, 102–104; Ruotsala 2005.) Tutussa ympäristössä tapahtuvien kohtaamisten oheistoiminnoilla, kuten haastattelun yhteydessä tapahtuvalla kahvittelulla, on nähty erityinen arvo yhteyden rakentamisessa haastattelijan ja haastateltavan välillä myös yhteiskuntatieteissä (Lo Iacono ym. 2016). Ruumiillisuus valtasuhteineen on yksi keskeinen haastattelutilanteeseen vaikuttava tekijä, ruumis tärkeä kohtaamisen työväline ja ruumiillinen tietäminen tutkimuksellinen resurssi (Koivunen ja Ylöstalo 2017). Näiden merkitys eittämättä muuttuu kohtaamisten siirtyessä verkkoon.

Hankkeemme tutkimustehtävä sai meidät myös pohtimaan verkkovälitteisyyden soveltumista aineiston muodostamiseen ylipäätään. Epäilimme aluksi verkkovälitteisen aineiston muodostuksen kykyä tavoittaa tutkittavien tunteita ja tunteiden liikettä riittävän monimuotoisesti. Huolestutti meitä sekä vuorovaikutuksen muotoutumiseen että verkkovälitteisellä haastattelulla saavutettavan tiedon luonteeseen. Pandemiatilanteen pitkittyessä hankkeemme kaikki ryhmä- ja yksilöhaastattelut toteutettiin kuitenkin lopulta verkossa.

Keskityimme artikkelissamme kolmeen vuosina 2020–2021 järjestämäämme Affektikahvilaan. Niissä tavoitteena oli tuoda yhteen laajasti eri asemilla olevia tutkijoita (jatkossa osallistujat) keskustelemaan akateemisen työn arjesta, siihen vaikuttavista tutkimusstrategioista ja työn herättämistä tunteista. Osallistujat olivat tietoisia kahviloiden hyödyntämisestä tutkimuskäyttöön, ja he olivat ilmoittaneet suostumuksensa tutkimukseen ilmoittautumisen yhteydessä. Tapaamiset perustuivat oppimiskahvila- ja World café -malliin (ks. Lorenzetti ym. 2016). Näiden mallien mukaisesti osallistujat jaettiin pienryhmiin, joiden välillä me tutkijat liikuimme oman teemamme kanssa. Tavoitteenamme oli keskusteluttaa kutakin ryhmää muissa ryhmissä syntyneiden ajatusten pohjalta ja näin monipuolistaa keskustelua. Käytännössä tämä merkitsi tutkijoiden virtuaalisia siirtymiä koko ryhmän ja pienryhmien välillä, mikä korosti teknologian merkitystä kokonaisuuden muodostumisessa.

Kaikki Affektikahvilat järjestettiin jonkin suuremman tapahtuman, seminaarin tai konferenssin yhteydessä. Tiedotimme kahviloista sosiaalisissa medioissa ja sähköpostilistoilla sen lisäksi, että ne olivat osa tapahtumien ohjelmavalikoimaa. Hankkeemme on suuntautunut humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen tutkijoiden ja akateemisten johtajien kokemuksiin, joten myös seminaarit valittiin tätä rajausta silmällä pitäen. Kutsu kahviloihin oli kuitenkin avoin kaikille halukkaille, eikä osallistuminen vaatinut tapahtumien muuhun ohjelmaan osallistumista. Kahviloiden kokoonpano vaihteli sen suhteen, kuinka hyvin osallistujat tunsivat toisensa entuudestaan. Peruseriaatteena kuitenkin oli, että kaikki kahvilat olivat avoimia kaikille aiheesta kiinnostuneille. Näin keskusteluryhmät muodostivat ainutkertaisen kokoonpanon, johon osallistujat tulivat yleensä eri tieteenaloilta ja/tai eri yliopistoista jakamaan kokemuksiaan. Se, kuinka hyvin osallistujat toisensa tunsivat ennen kahvilakeskusteluja, on osin vaikuttanut keskustelujen ilmapiiriin, mutta yhteisesti jaetut kokemukset akateemisesta työympäristöstä näyttävät toimineen hyvänä pohjana keskusteluille ja yhteiselle pohdinnalle kaikissa pienryhmissä.

Kahvilaan ilmoittautuneille lähetettiin ennakoon myös tervetulo kirje, jossa kerrottiin tarkemmin kahvilan toimintatavasta ja käytännön toteutuksesta. Yhteydenpito kahviloittemme

osallistujiin ennen tapahtumaa voidaan nähdä myös tapana rakentaa luottamusta ja yhteisymmärrystä (Deakin ja Wakefield 2014, 610). Halusimme luoda Zoomiin aidon kahvilakoh- taamisen tunnelmaa siihen kuuluvine artefakteineen: ”Vaikka varsinaisen kahvilan järjestä- minen ei COVID-19-tilanteesta huolimatta onnistukaan, ota ihmeessä kupillinen juotavaa mukaan osallistumisen ajaksi. Myös pullan syöminen on sallittua. 😊” Yhteydenpito oli luonut odottavan tunnelman osallistujiemme keskuuteen: sekä teemamme että menetel- mämme olivat saaneet osallistujamme kiinnostumaan ja lähtemään mukaan. Tämä tuli esiin, kun tapaamisten aluksi pyysimme osallistujia kertomaan, miksi he olivat päättäneet tulla mukaan:

Tää oli musta niin ihana jotenkin jo se sana Affektikahvila, oli heti semmonen kutsuva, et tonne mä ehdottomasti haluan. Ja se että kun tässä nyt on tietysti tutkimustyön aikana ja sen jälkeen kun tässä pohdiskelee vaihtoehtoja niin ne tutkimustyöhön liittyvät tunteet on pinnalla. Et odotan sitä, että kiva tavata ihmisiä vaikka nyt sitten näinkin ja päästä juttelemaan. (AK3)

Olimme kutsuneet osallistujat Affektikahviloihin nimenomaisesti *keskustelemaan* kokemuk- sistaan, emmekä kutsussa käyttäneet käsitettä haastattelu tai tutkimushaastattelu. Koska tarkoituksemme oli kuitenkin informaation tuottaminen ennalta sovittuja teemoja käsitte- lemällä, eikä täysin vapaa assosiativinen keskustelu, oli tilaisuuksissa määritelmällisesti kyse tutkimushaastattelusta (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 42) ja erityisesti ryhmämuotoisesta tutki- mushaastattelusta eli ryhmähaastattelusta. Haastatteluiden muodot voivat kuitenkin vaih- della jo lähtökohdiltaan tiukasti kysymysten avulla strukturoidusta vuoropuhelusta vapaam- paan arkikeskusteluun (Ruusuvoori ja Tiittula 2005, 29). Kahviloidemme pienryhmissä nämä molemmat lähestymistavat olivat läsnä painottuen eri tavoin eri ryhmien ja teemojen koh- dalla. Toisinaan keskustelua tuettiin useammalla kysymyksellä, toisinaan yksi aloituskysymys saattoi kantaa koko 15–25 minuuttia kestävän pienryhmäkeskustelun ajan.

Kolmen Affektikahvilamme seitsemään pienryhmään osallistui 22 eri uravaiheissa olevaa ja eri tieteenaloilta tulevaa henkilöä. Suurin osa osallistujista työskenteli määräaikaissa työ- suhteissa tai apurahatutkijoina. Suurimman osallistujaryhmän muodostivatkin henkilöt, joiden akateeminen ura ei ollut vielä vakiintunut esimerkiksi pysyvän työsuhteen myötä. Kenttätyövaiheemme alkaessa syksyllä 2020 valtaosa osallistujista oli jo tottunut etätyös- kentelyyn ja erilaisten verkkovälitteisten ohjelmien käyttöön. Joillekin osallistujistamme Zoom oli kuitenkin uusi väline – ”uus kokemus tää Zoomin käyttökin, joten sinällään jo jän- nitin” (AK1) – emmekä voi olla varmoja, rajasiko tekniikka osan mahdollisista halukkaista osallistujista pois. Niiden osalta, jotka lopulta osallistuivat Affektikahviloihimme, tilanteen verkkovälitteisyys ei tuottanut merkittäviä käytännön ongelmia. Meidän tutkijoiden ja osal- listujien kompetenseissa käyttää verkkosovellusta ei ollut eroa siten, että jompaakumpaa olisi pitänyt ohjeistaa sovelluksen käytössä (vrt. Gray ym. 2020), mikä loi tasavertaisuutta haastattelijoiden ja haastateltavien välille.

Affektikahviloiden ryhmäkeskusteluissa tallennettiin ääni ja kuva.² Analyysissämme hyö- dynnämme Affektikahvila-keskustelujen videomateriaalia sekä niistä laadittuja litteraatioita etnografista menetelmää soveltaen. Olemme ammentaneet videomateriaaleja katsoes- samme visuaalisen etnografian periaatteista ja kiinnittäneet huomiomme eleisiin, kasvojen

2 Hankkeen muun tutkimusaineiston tavoin Affektikahviloiden litteraatiot tallennetaan Tietoarkistoon hankkeen pää- tyttyä, mikäli ne voidaan anonymisoida riittäväällä asteella. Sillä välin aineistoa säilytetään luottamuksellisesti, ja myös Zoomin käytössä on huomioitu tietoturvallisuuskysymykset.

ilmeisiin ja käyttäytymisen tilallisiin ulottuvuuksiin (Banks ja Morphy 1999; Kharel 2015; Pink 2013). Olemme kiinnittäneet erityistä huomiota teknologian toimijuuteen nauhoitteilla: siihen, miten teknologia kuuluu, näkyy ja tuntuu yhtäältä itsenäisenä toimijana ja toisaalta ihmistoimijoiden reaktioiden ja kommenttien välityksellä. Analyyttinen katseemme on kohdistunut siihen, millä tavoin eri toimijat rikkovat, uusintavat tai uudelleen tuottavat haastattelutilanteen vuorovaikutusta. Emme siis artikkelissamme keskity aineiston sisällönanalyyysiin, vaan havainnointimme keskittyy keskustelun eri toimijoiden rooliin vuorovaikutuksen rakentumisessa. Näin havainnoinnilla on tarkastelussamme merkittävämpi asema kuin haastattelupuheen analyysillä. Osallistujiemme kommentteihin viitatessamme olemme viitanneet ainoastaan Affektikahvilan numeroon (AK1–AK3), emme yksittäisiin henkilöihin.

Analyysissämme olemme erotelleet ominaispiirteet, jotka kiteyttävät ja kuvaavat Zoom-välitteisen ryhmähaastattelun vuorovaikutuksen prosesseja. Siirrymme seuraavaksi tarkastelemaan tämän vuorovaikutuksellisen sommitelman eri ulottuvuuksia siihen nivoutuvien mahdollisuuksien ja rajoitusten näkökulmista. Vaikka analyysissämme olemme erottaneet sommitelman eri osat toisistaan, ovat mahdollisuuden ja kontrollin sommitelmat lähtökohteisesti toisiinsa limittyneitä – ja näin erottamattomia.

Vitaalisen materiaalisuuden sommitelma

Bennett (2010) kutsuu erilaisten materiaalisuuksien liikettä vitaaliseksi materiaalisuudeksi. Siinä ei-inhimillisillä ja inhimillisillä, epäorgaanisilla ja orgaanisilla olioilla nähdään olevan taipumus ja kyky tuottaa hienovaraisia tai dramaattisia vaikutuksia ja toiminnan yllätyksellisyyttä. Latourin (2005, 106–109) mukaan toiminnan yllätyksellisyys on seurausta siitä, että toiminta on riippumatonta toimijoiden päämääristä, taipumuksista ja piirteistä.

Teknologia oli Zoom-välitteisissä Affektikahviloissamme vuorovaikutuksessa keskeisesti läsnä oleva toimija, joka mahdollisti muiden toimijoiden jaetun läsnäolon ja kommunikation. Haastattelutilanteessa teknologia näkyi konkreettisesti tietokoneiden toiminnassa ja muussa osallistujien käyttämässä laitteistossa, kuten mikrofoneissa, kaiuttimissa, hiirissä ja web-kameroissa. Teknologian olemuksellisuutta muodostivat tietoverkko sekä Zoom-sovellus ja sen toimintaperiaatteet. Teknologia määritteli ihmistoimijoiden ruumiillista asettumista itse tilanteeseen ja sitä fyysistä ja virtuaalista ympäristöä, joka tämän seurauksena itse kullakin kahvilaan osallistuessa oli.

Katkokset ja teknologian näkyväksi tuleminen

Erityisen näkyväksi teknologia tuli katkoksisia silloin – tosin harvoin – kun jotain odotuksen vastaista tapahtui, kuten ylimääräisen puheenjohtajan ”tupsahtaminen” vahingossa paikalle pienryhmäkeskusteluun (AK1). Tarkoituksenmukaisesti toimiessaan teknologia on huomattamaton (Lehtonen 2008, 118). Siten nämä katkokset, eli teknologian ja ihmisten yhteistoinnassa esiintyneet säröisyydet, voidaan hahmottaa koettelemuksena. Se tekee näkyviksi ne itsestään selvinä pidetyt tekijät ja lainalaisuudet, jotka ovat siihen asti mahdollistaneet katkeamattoman vuorovaikutustilanteen. Teknologia on kuitenkin osallisena myös erilaisen katkoksia ylittävien siltojen rakentamisessa välittäessään viestejä ihmisten välillä. Tällaisia toimintoja ovat Zoomissa esimerkiksi muistutusviestien lähettäminen sekä virtuaalisiin ryhmätiloihin (breakout rooms) jakautuminen ja niistä palaaminen yhteiseen keskusteluun.

Videovälitteisen vuorovaikutuksen mahdollistavan sovelluksen ominaisuudet punoutuvat monin tavoin vuorovaikutustilanteeseen (ks. esim. Bramsen ja Hagemann 2021; Keane 2015, 27–30), mutta myös me tutkijat pyrimme aktiivisesti muovaamaan tilannetta ja ohjaamaan osallistujien toimijuutta sovelluksen välityksellä. Olimme esimerkiksi esittäneet osallistujille toiveen, että he pitäisivät videokuvan kahvilan aikana päällä, jotta tapaaminen ”tuntuisi enemmän kasvokkaiselta keskustelulta”. Zoomin sovellustoiminnot myös mahdollistivat tutkijoille osallistujia laajemmat käyttöoikeudet – ja siten myös suuremman määräysvalan suhteessa haastateltaviin. Esimerkiksi nauhoituksen katkaiseminen oli mahdollista vain tutkijoille.

Teknologian ja ihmistoimijan toiminnan yhteentuleminen tuli erityisen näkyväksi tilanteissa, joissa ihmistoimija ei ollut muistanut tehdä jotain teknistä toimenpidettä, kuten laittaa mikrofonia päälle. Näissä tilanteissa teknologia näyttäytyi toimijana, jonka epäkunnossa oleminen, ”huonovointisuus” tai väärinymmärtäminen näkyi reaktioina tai epäkohtien silottamisena vuorovaikutuksessa. Esimerkiksi suljetusta mikrofonista huomautettiin hienovaraisesti, kun muut osallistajat tulkitsivat puhujan olevan äänessä kasvojen liikkeiden perusteella, vaikka ääni ei kuulunut. Nämä kohdat muistuttavat teknologian ja ihmisen keskinäisestä riippuvuudesta eli siitä, että vuorovaikutustilanteen sommitelma edellyttää teknologian ja ihmistoimijan yhteistoimintaa. Teknologian emergentti voima ilmeni etenkin hetkissä, joissa se rajoitti yhden tai useamman osallistujan mahdollisuutta osallistua tilanteeseen samoilla resursseilla ja toimintamahdollisuuksilla kuin muut osallistajat. Esimerkiksi erään osallistujan kohdalla teknologia toimimattomuudessaan rajoitti osallistumista siten, että sovellus ei sallinut hänen osallistua tilanteeseen videokuvalla, vaan pelkästään äänellä. Tilanteista, joissa teknologia tai inhimilliset toimijat yhdessä teknologian kanssa eivät toimineet odotetulla tavalla, luovittiin läpi tuottamalla erilaisia vuorovaikutuksellisia korjauksia (ks. Rintel 2010; Oittinen 2020). Läsnä olevat toimijat ylläpitivät vuorovaikutuksen jatkuvuutta rakentamalla yhteisymmärrystä siitä, mitä muuttuneessa tilanteessa tapahtuu ja miksi.

Ruutunäkymän merkitys ja katseen kohdistuminen

Yksi keskeinen teknisen sovelluksen läsnäoloa ilmentävä piirre Zoom-välitteisessä keskustelussa on tietokoneen ruudun näkymä keskustelutilanteessa. Näkymä voi olla joko galleriänäkymä (kaikki osallistajat näkyvät yhtä aikaa) tai puhujanäkymä (vain puhuja näkyy isona kuvana samalla, kun ainakin osa muista osallistujista näkyy pienempinä ruutuina). Analysoimissamme tallenteissa on sekä kuva että ääni, mutta se, millaisena kuva meille tallenteesta välittyy, on seurausta tallentajan näkymästä. Tämä sama koskee myös kaikkia kahviloihimme osallistuneita. Itse kukin on voinut määrittää ruutunäkymänsä joko galleria- tai puhujanäkymäksi. Tallenteita jälkikäteen analysoidessa oli helppo todeta, että vuorovaikutustilanne näyttäytyy koherentimpana silloin, kun käytössä oli galleriänäkymä, eli näytöllä näkyivät kaikki osallistajat samanaikaisesti. Myös puhuja voi tällöin saada monipuolisempaa kehollista palautetta sanomaansa.

Kuulijan asemassa toisten näkeminen yhtäaikaaisesti ruudulla todennäköisesti helpottaa myös oman puheenvuoron ottoa. Tämä lienee vaikuttanut myös siihen, kuinka spontaanisti ryhmäläiset ovat kokeneet voivansa ottaa osaa keskusteluun. Toisinaan puheenvuoroa pyydettiin tunnustellen (”No mä voin vaikka...”). Kaiken kaikkiaan nämä havainnot tukevat aiemmin tehtyjä huomioita, joiden mukaan toisen näkemisellä on keskeinen rooli

haastattelutilanteen yhteisymmärryksen rakentumisessa (Archibald ym. 2019; Khalil ja Cowie 2020, 103; Mirick ja Wladkowski 2019).

Emme ohjeistaneet osallistujia tiettyyn ruutunäkymään emmekä tiedä, millaisen näkymän osallistajat olivat itselleen määritelleet. Itsellemme tämä vasta analysointivaiheessa tekemämme havainto erilaisten näkymien tuomista eroista on yksi esimerkki siitä, kuinka teknologiavälitteinen haastattelutilanne voi hyvin konkreettisestikin näyttää erilaiselta eri osallistujien näkökulmasta katsottuna. Voimme määrittää teknologiaa toimimaan tietyllä tavalla sen tarjoamien reunaehtojen sisällä, mutta valintamme eivät välttämättä ole ryhmän kesken yhdenmukaisia ja tietyt valinnat saattavat jäädä, joko tiedostaen tai tiedostamatta, teknologian sanelemiksi. Tämä ilmentää Bennettin vitaalista materiaalisuutta. Yhteisen sommitelman sisällä aktantit voivat toimia suhteessa toisiinsa samanaikaisesti hyvinkin eri tavoin. Siten myös teknologia, monesti kuin huomaamatta, kutsuu ja ohjaa, ”skriptaa” ihmistoimijoita tietynlaiseen toimintaan tai käyttäytymiseen (Åkerman 2006, 40).

Katseen kohdistuminen, tai kohdistamattomuus, on yksi videovälitteistä vuorovaikutusta muovaava konkreettinen tekijä (ks. Bohannon ym. 2013; Nehls ym. 2015, 150), jonka merkitys oli havaittavissa myös omassa aineistossamme. Zoomissa osallistujien järjestys näytöllä vaihtelee käyttäjästä ja kunkin käyttäjän asetuksista riippuen. Näkymä jaettuun tilaan on siis kullekin osallistujalle yksilöllinen, mikä vaikuttaa myös siihen, miten osallistujien katseiden kohdistaminen tulee tulkituksi. Myös web-kamera saattoi sijaita kullakin eri paikassa. Näkymien erilaisuus ilmeni tilanteessa siten, ettei kenenkään katse välttämättä kohdistunut suoraan puhujaan (ks. esim. Khalil ja Cowie 2020, 104). Katse harhautui ikään kuin väärään paikkaan, eikä selkeää suoraa katsekontaktia puhujan ja kuulijan välillä vaikuttanut syntyvän.

Suoran katsekontaktin puuttuminen ei tuntunut silti häiritsevän kommunikaatiota. Näyttökehys loi kokemuksen siitä, että puhujaa kuunneltiin ja että puhuja osoitti sanansa kuuntelijoille, jolloin tilanteesta syntyi yhteinen vuorovaikutuskokemus huolimatta katsekontaktin arvoitussellisuudesta. On mahdollista tulkita, että tässä kohtaa sosiaalisten konventioiden tai kulttuurisesti opittujen mallien voimakkuus manifestoitui, koska teknologian harhauttamasta katsekontaktista huolimatta kokemus vuorovaikutustilanteesta vaikutti muodostuvan ehyeksi. Toisaalta myös vuorovaikutuksen tilanteisuus ja osallistujien orientoituminen tapahtumaan loivat kokemuksen koherentista vuorovaikutuksesta teknologian väliintulosta huolimatta.

Toimijoiden kohtaaminen kerrostuneessa sommitelmassa

Kokemus vuorovaikutuksen koherenssista ilmeni myös kahviloiden lopussa käydyistä palautepuheenvuoroista. Tapahtumaan oli houkutelut nimenomaan mahdollisuus vuorovaikutukseen muiden osallistujien kanssa: ”Kerrankin pääsee puhumaan ja kuuntelemaan ja jakamaan kokemuksia, ni se kyllä innosti osallistumaan” (AK2). Affektikahviloiden osallistujien kommentoissa korostui teknologian tuoma mahdollisuus kokoontua yhteen poikkeusajasta huolimatta. Kohtaamiset, verkkovälitteisinäkin, saivat uudenlaisen merkityksen tilanteessa, jossa omien kollegojen tapaaminen oli harvinaista ja työskentely koettiin ainakin toisinaan yksinäiseksi. Teknologia tarjosi näin ainakin hetkellisen yhteisyyden:

Pitkää ollu täällä yksinäni työskennelly ni aivan ihana oli kohdata tutkijakollegoita. (AK1)

Joo mustakin tää oli kiva, ja kiva nähä ihmisiä ja kuulla ajatuksia. (AK3)

Tämä huomio tukee verkkovälitteisiä haastatteluita pandemia-aikana tutkineen Howlettin (2021) havaintoja siitä, että haastateltavilla oli tarve puhua muiden kuin niiden ihmisten kanssa, joiden kanssa he ovat viettäneet aikaa eristyksissä. Yksinäisyyden kokemusta kehysti myös Affektikahviloissa pandemia-ajan luoma tilanne, jossa ihmiset työskentelivät pääasiallisesti fyysisesti eristyksissä kollegoistaan. Siten pandemia-aika muovasi haastatteluista omanlaisensa sosio-materiaalisen sommitelman.

Oma kerrosteinen visuaalinen sommitelmansa Zoomissa syntyy, kun videokuva näyttää koosteen osallistujia ympäröivistä fyysisistä tiloista vaihtelevine taustoineen. Zoom tarjoaa sen käyttäjille mahdollisuuden myös valita virtuaalisia taustoja tai taustan sumennuksen, jotka häivyttävät Zoom-tapaamisesta sen ympäristön, jossa käyttäjä fyysisesti on. Huomionarvoista on, että osallistujamme eivät käyttäneet näitä ominaisuuksia. Kenties osallistujat halusivat antaa itsestään ja elämästään, tietoisesti tai tiedostamatta, mahdollisimman autenttisen kuvan, sillä sumennukset ja virtuaaliset taustat peittävät toimijan henkilökohtaista tilaa.

Visuaalisten tilojen moninaisuuden rinnalla vuorovaikutukseen vaikuttivat tiloissa läsnä olleet äänet, jotka yhdessä muodostivat sommitelman äänimaiseman. Osallistujat ja teknologia loivat kuitenkin kollektiivin, joka pyrki kontrolloimaan tai silottamaan tätä äänimaisemaa. Osa osallistujista piti mikrofoniaan pyytämättä vaimennettuna silloin, kun puheenvuoro oli muilla osallistujilla. Mikrofonin vaimentamisen voi lukea osaksi pandemia-aikana muodostunutta Zoom-koodistoa, jossa puhujan tilaa ja ääntä halutaan vahvistaa ja kunnioittaa sulkemalla kaikki ylimääräiset äänet pois (Karl ym. 2021). Näin osallistujakohtaisten tilojen kontrolli oli kunkin osallistujan vastuulla. Kuitenkin tilan kontrolloimattomuutta kommentoitiin tallenteissa normalisoivasti esimerkiksi silloin, kun kahvilamme ulkopuolinen henkilö näkyi osallistujan ruudussa: "Kuuluu asiaan että joku aika ajoin siellä viuhahtaa, kuuluu ajankuvaan (AK2)."

Jokaisen videoyhteydellä osallistuvan henkilön osalta visuaaliset tekijät antavat myös vihjeitä toimintaympäristöstä ja sen yksityisyydestä. Osa osallistujista käytti haastattelun aikana kuulokkeita, jotka oletusarvoisesti lisäävät kokemusta yksityisyydestä. Siten kuulokkeet voi nähdä aktanttina, joka rajaa äänen osallistujan ja ryhmän väliseksi ja eliminoi kunkin osallistujan henkilökohtaisessa tilassa olevien muiden toimijoiden vaikutusta tilanteessa. Koska näkyvissä oleva tila on rajattu sen pysyessä staattisesti siinä kohdassa, johon kunkin osallistujan näyttöruutu on sijoitettu, ei ilman visuaalisia vihjeitä välttämättä ole selvää, keille kaikille osallistujien yhteydeltä mahdollisesti erottuvat äänet kuuluvat. Toisaalta pelkällä rajauksellaan näyttöruudun voi nähdä luovan kokemuksen yksityisyydestä, kun se leikkaa näkymästä pois ympäröivän tilan – etenkin, jos muiden ihmisten toiminnasta koituvia ääniä ei kuulu taustalla.

Sen sijaan teknologia toisinaan muistutti itsestään tilanteeseen kuulumattomilla sivuäänillä, kun osallistujien käyttämien muiden sovellusten ilmoitusääniä, kuten esimerkiksi sähköpostiviestin saapumisääni, saattoi soida taustalla. Nämä taustaäänet antavat vihjeitä osallistujien haastattelutilanteen ulkopuolisesta muusta elämästä ja tuovat sen tilanteeseen läsnä olevaksi. Samalla ne tuovat kuuluviin teknologian ylläpitämät, välittämät ja yhtäaikaistavat tapahtuvat prosessit.

Koska gallerianäkymässä kaikki osallistujat ovat yhtä aikaa näkyvissä, asetelma mahdollistaa muiden osallistujien kasvoniilmeiden tarkkailun yhden henkilön puhuessa. Tässä kohden teknologian ja ihmistoimijoiden läsnäolo punoutuu tavalla, joka vaikuttaisi laajentavan kasvokkaisen vuorovaikutuksen konventioita. Kasvokkaisessa vuorovaikutustilanteessa huomio suuntautuu rajatummin kohteeseen, eli puhujaan, eivätkä esimerkiksi muiden samassa tilassa olevien ihmisten ilmeet välttämättä tule yhtä tarkasti havainnoituiksi (ks. Bailenson 2021; Bohannon ym. 2013; Dalmaso ym. 2020).

Kuten aiemmissa verkkovälitteistä vuorovaikutusta tarkastelleissa tutkimuksissa on tuotu esiin, kasvojen ilmeillä ja eleillä viestimisellä, kuten nyökyttelyllä, on tärkeä rooli vuorovaikutuksessa (Bailenson 2021). Myös päällekkäin puhumisen välttäminen on yksi vuorovaikutuksen perusominaisuuksista (ks. Stivers ym. 2009). Kun osallistujien vuorovaikutus rajautui pelkästään kasvojen ilmeisiin, muodostui vaikutelma, että vuorovaikutustilanteessa vältettiin samanaikaista puhumista tietoisemmin tai korostuneemmin kuin kasvokkaisissa keskusteluissa. Tämä ilmeni etenkin siinä, että osallistujat nostivat kättä pyytääkseen puheenvuoroa. Kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa ihmisen kehon jännittyneisyydestä, liikehännästä ja valpastumisesta voidaan yleensä tulkita ihmisen halu ottaa puheenvuoro. Tämänkaltainen ruumiin asentojen ja asemoitumisen tulkitseminen ja havaitseminen jäi näyttörüudun ulottumattomiin. Tosin se, millä tavoin ruumiin ja kehon valmistautuminen puheenvuoron ottamiseen tulkitaan tai miten se kehollisesti ilmaistaan, on osin kulttuurisesti opittua ja siten myös kulttuurisidonnaista.

Kaiken kaikkiaan kommunikaatio tietokoneen näytön kautta rajoitti ruumiillista kokemista ja olemista. Kohtaamisesta puuttui toisten ihmisten tuoksut, koko vartalolla ilmaistut elehdinnät, liikehdinnät sekä kehollinen tilan haltuunotto (ks. Lo Iacono ym. 2016; Howlett 2021). Kokonaisvaltaisen ruumiillisuuden puuttumisen voidaan kuitenkin myös nähdä luovan vuorovaikutustilanteeseen tasa-arvoisen kohtaamisalustan katseen kiinnittyessä tietokoneen näytön tuumaluvuille sovitettuihin kasvoihin. Näin ruumis ja ruumiillisuus eivät muodostu tilannetta dominoiviksi elementeiksi. Ruumiit ovat ikään kuin samankokoisia ja verkkovälitteisyys ohjaa huomion pois esimerkiksi osallistujien mahdollisista ruumiillisista rajoitteista. Se ei myöskään salli erityisiä kehollisia irtiottoja eli tilan haltuunottoa vahvan ruumiillisen ilmaisun tai läsnäolon kautta. Verkkovälitteisen haastattelutilanteen voikin tätä kautta nähdä häivyttävän ruumiiden olemuksen, koon tai ilmaisun vaikutusta ryhmädynamiikkaan.

Bennett (2010, 23) korostaa ajattelussaan eri toimijoiden (bodies) lisäävän tai hyödyn-tävän voimaansa heterogeenisessä sommitelmassa. Tällöin toimijuuden teho jakautuu usean tahon kesken eikä keskity esimerkiksi vain inhimilliseen toimijuuteen. Tämä toimijuuden jakautuminen ja risteytyminen tuli aineistossamme ilmi selvästi: verkkovälitteisten Affektikahviloidemme sommitelman voidaan havaita syntyneen yhtäältä teknologian määrittämänä ja toisaalta meidän inhimillisten toimijoiden pyrkimyksissä neutralisoida teknologiatoimijan aiheuttamiksi kokiamme vaikutuksia. Teknologia skriptasi kohtaa-mistamme esimerkiksi rakentamalla ja vahvistamalla tiettyjä käyttäytymissääntöjä, joiden omaksuminen oli osa teknologian "hallintaa", sen kanssa vuorovaikutuksessa toimimista. Suhde teknologiaan oli kuitenkin erilainen meillä tutkijoilla, joilla oli mahdollisuus, teknolo-gian sallimissa puitteissa, myös hallita sitä määrittämällä esimerkiksi aikatauluja tai Zoomin käyttötapoja. Pyrimme kuitenkin rakentamaan tilanteesta mahdollisimman paljon perin-teistä keskustelutilannetta muistuttavan kohtaamisen. Tätä tavanomaistamista tekivät myös

Affektikahviloiden osallistajat esimerkiksi viestimällä kasvojen ilmeiden avulla fyysisen vuorovaikutuksen puuttuessa.

Mahdollisuuksien sommitelma

Näyttörüutu tarjosi ”kurkistusikkunan” kunkin haastateltavan henkilökohtaiseen ja intiimiin tilaan, sillä suurin osa osallistui Affektikahvilaan kotoaan. Tämä omalta osaltaan muokkasi vuorovaikutusta verrattuna siihen, jos haastattelu olisi järjestetty institutionaalisesti latautuneessa ja ennalta oletettujen valtapositioiden määräämässä tilassa (ks. Foucault 1977), kuten seminaarihuoneessa. Tällaisen tilan voi katsoa tilajärjestelyillään kutsuvan ylläpitämään konventioita, joissa joku johtaa tilannetta huoneen etuosassa, kun taas kuuntelijat ja osallistujat ovat häneen nähden alisteisessa asemassa.

Toimijuus on tällaisessa tilassa ennalta tilajärjestelyin rajattua ja päätettyä. Siten on mahdollista ajatella, että verkkovälitteisyys jaetun fyysisen tilan puuttuessa ainakin osin purkaisi tämänkaltaista johtajan ja osallistujan välistä asetelmaa. Myös aiemmissa tutkimuksissa on tuotu esiin, että yksi verkkovälitteisen haastattelun myönteisistä ominaisuuksista on ollut sen tarjoama mahdollisuus itse valita paikka, jossa puhua henkilökohtaisista kokemuksistaan (Archibald ym. 2019; Gray ym. 2020, 1297). Oma tuttu henkilökohtainen tila ja sen ominaisuudet, kuten äänet, ilmapirrut, tuoksut ja huonekalut, saattavat yhdessä muodostaa kokoonpanon, joka lisää turvallisuuden tunnetta ja vaikuttaa tämän myötä myös keskusteluun (Bennett 2010; Howlett 2021). Osallistujien mahdollisuuden kontrolloida omaa tilaansa sovellusteknologian kautta on myös nähty demokratisoivan haastattelutilannetta vähentämällä haastattelijan valta-asemaa suhteessa haastateltaviin (Howlett 2021).

Kodinomaisuus

Osallistujien kotiin ja intiimiin tilaan pääsy näyttörüudun tarjoaman näköyhteyden kautta toi toisinaan näkyviksi tilanteen ulkopuolisia osapuolia, kuten osallistujien perheenjäseniä. Osa jopa sulki välillä sovelluksen mikrofoniin puhuakseen perheenjäsentensä tai muiden samassa tilassa läsnä olevien henkilöiden kanssa. Tällöin web-kamera toi tilanteeseen osallistujien henkilökohtaista arkea ja arjen intiimiyttä, jotka eivät olisi institutionaalisesti latautuneessa julkisessa tilassa tulleet osaksi keskustelun kokonaisuutta hetkellisinä tilanteina ja virtauksina. Näin kamera toi julkisen alueelle asettuvan työn ja siitä käydyn keskustelun rinnalle pilkahduksia osallistujien yksityiselämästä.

Lisäksi koti omana intiiminä tilana vaikutti ainakin erään Affektikahvilan ryhmän kohdalla siihen, että ryhmän keskustelu muistutti kodinomaista rupattelua. Osa haastateltavista istui tilanteessa rennosti: esimerkiksi yksi ryhmäläisistä vaikutti istuvan sängyllä ja nojaavan seinään. Näin osallistujien ruumiillinen oleminen purki jaettuun julkiseen tilaan sidottua niin sanottua ruumiillista koodistoa, jossa ruumis – virallisessa tilassa, kuten esimerkiksi työhuoneessa – asemoituu osaksi työpöydän ja työtuolin kokoonpanoa. Tunnelmaan vaikutti mahdollisesti myös se, että tässä kohtaamisessa iso osa osallistujista tunsivat toisensa entuudestaan (AK2). Ryhmän osallistujien vuorovaikutuksesta välittyi läheisyys, jakaminen ja kuuntelu. Ryhmäläiset muun muassa jakoivat toisilleen omakohtaisia kokemuksiaan rohkaistakseen ja tukeakseen muita tutkimustyön haasteiden edessä.

Kodit yhdessä suljetun verkkoympäristön kanssa vaikuttivat luovan intiimin tilan, jossa kokemusten avoin ja herkkä jakaminen oli mahdollista tavalla, joka kenties ei olisi ollut mahdollista kaikkien osallistujien yhteisesti jakamassa fyysisessä tilassa. Aiemmassa, Zoom-kokemuksia tutkijanäkökulmasta reflektoidussa tutkimuksessa on tuotu esiin, kuinka videohaastattelu sallii haastateltavien osallistumisen esimerkiksi omalta kotisohvaltaan. Tämän tutkija tulkitse tuottavan perinteiseen, haastattelua varten järjestetyssä tilassa tapahtuvaan, kasvokkaiseen haastatteluun nähden rennomman vuorovaikutustilanteen haastattelijan ja haastateltavien välille. Tämänkaltaisen tilanne on myös saanut haastateltavat kertomaan intiimimpiä asioita arkielämästään kuin kasvokkaisissa haastatteluissa. (Howlett 2021, 7.)

Kontrollin ja kohtaamisen mahdollisuudet

Osallistujien ja sovelluksen yhteistoiminta mahdollisti myös vuorovaikutustilanteen kontrolloinnin. Kun mikrofoni- ja kameratoiminnot olivat jokaisen osallistujan hallinnoitavissa, ne loivat osallistujille mahdollisuuden sulkea muut osallistajat ulos henkilökohtaisesta tilastaan tai jättää itsensä hetkeksi vuorovaikutustilanteen ulkopuolelle. Yhdessä kahvilakeskustelussa videotallenteelta välittyy hetki, jossa eräs osallistujista liikuttuu kertoessaan omista kokemuksistaan (AK2). Jossain vaiheessa tämä osallistuja oli sulkenut mikrofonin, mutta avatessaan sen uudelleen hän totesi: ”Mä ajattelin et jos mä jotain täällä nyyhkin, niin ei kuulu.” Siten ihmistoimijan ja sovellustoimijan liittolaisuus tai yhteistyö toimii tunteiden ja tunneilmaston kontrolloinnin välineenä tavalla, joka ei perinteisessä kasvokkaisessa tilanteessa olisi välttämättä mahdollista. Fyysisesti jaetussa tilassa osallistuja joutuisi esimerkiksi poistumaan paikalta tai peittämään kasvot käsiinsä, mikäli haluaisi estää mielenliikituksen välittymisen toisille. Siten tämä vaatisi osallistujalta suureleisempää toimintaa ja tilan halluutta. Samalla toiminta, joka olisi tarkoitettu yksityisen tilan suojelemiseksi, kääntyisikin tätä tavoitetta vastaan, kun muiden osallistujien huomio kiinnittyisi enemmän näihin sijaistoimintoihin. Ottamatta kantaa siihen, onko affektiivisia ilmaisuja ylipäättään tarvetta rajoittaa, teknologia joka tapauksessa sallii osallistujalle tämänkaltaisen hienovireisen ilmaisuuden kontrolloinnin.

Zoomin videokuva toimii myös peilinä, jonka kautta itseään voi tarkkailla ja havainnoida vuorovaikutustilanteen aikana. Tämä näyttöruudun tarjouma tuli näkyväksi esimerkiksi tilanteissa, joissa joku osallistujista korjasi hiuksiaan peilatesaan itseään näyttöruudultaan. On ajateltavissa, että näyttöruutu tarjoaakin siten mahdollisuuden omien kasvoniilmeiden havainnointiin ja niiden tietoiseen kontrollointiin reaaliaikaisesti. Videoaineiston analyysi ei tosin erityisesti tuonut esiin merkkejä siitä, että omien kasvojen näkymistä näyttöruudulta olisi ainakaan näkyvästi hyödynnetty kasvoniilmeiden ja ilmaisun kontrollointiin tai oman olemisen tarkkailuun. Kuitenkin – kuten edellä todettiin – sovelluksen eri näyttövaihtoehtojen luoman katseen kohdentumisesta arvoituksellisuuden vuoksi yksiselitteistä havaintoa kunkin osallistujan katseen kohdistumista ei ollut mahdollista tehdä. Joka tapauksessa itsensä näkeminen reaaliaikaisesti haastattelutilanteessa poikkeaa olennaisesti kasvokkain tapahtuvasta haastattelutilanteesta. Oma olemisen ja olemus, oma itse, tulee vuorovaikutustilanteessa näkyviin ikään kuin toisten silmin, mikä olennaisesti purkaa ”perinteisen” haastattelutilanteen konventioita.

Vaikka useassa puheenvuorossa tuotiinkin esiin pandemian aikainen väsyminen etäyhteyksiin ja teknologiaan, tekniikka ei Affektikahviloissa saanut negatiivista palautetta – pikemminkin se näyttöytyi osallistujien puheenvuoroissa mahdollistajana. Myöskään tekniset

ongelmat, kuten ajoittaiset äänen hidastumiset tai lyhytaikaiset katkokset eivät vaikuttaneet herättävän osallistujissa näkyvää turhautumista tai muita kielteisiä tunteita. Yhtäältä teknologisten ongelmien hienovarainen sivuuttaminen voidaan tulkita ihmistoimijoiden tahtona huolehtia teknologiatoimijan "kasvojen ylläpidosta", eli pyrkimyksenä säilyttää yhteinen linja keskustelun sujuvuuden ja yhteisymmärryksen varmistamiseksi (Goffman 1967). On myös mahdollista ajatella, että ihmistoimijat tulkitsevat teknologian olevan ikään kuin "korkeampi voima", jonka oikkuihin ei monesti voi eikä pysty vaikuttamaan. Reflektoidessamme aineistoa tulkitsimmekin teknologian toimivuuden ja toimijuuden olevan ikään kuin uskon asia, jolloin teknologisten katkosten ilmetessä saattoi vain pidättää hengitystään ja odottaa; hiljaa toivoa ja uskoa, että teknologia korjaa itse itsensä. Tällöin teknologia näyttäytyy suveenina: tilaa, tilannetta ja sen sosio-materiaalisia ehtoja sekä ajallista rytmiä hallitsevana toimijana.

Huolimatta siitä, että teknologian aikaansaamat katkokset ohitettiin usein niihin reagoimatta, verkkovälitteisyys ei myöskään näyttäytynyt täysin luonnollistuneena olemisen tapana. Osallistujat saattoivat kommentoida: "Ei ihan kasvokkain olla mutta näen teidät. Tosi kiva" tai "On tää erikoista". Nämä kommentit nostavat esiin tottumuksen, tai mahdollisesti myös kaipuun, fyysisiin kohtaamisiin, vaikka vuorovaikutus olikin teknisesti ja toiminnallisesti toteutettavissa verkon välityksellä.

Teknologia purki ainakin joltain osin haastattelutilanteen valtasuhteita. Samalla se mahdollisti erilaisia läsnäolon tapoja, joita osallistujat saattoivat itse muovata yhteistoiminnassa teknologian kanssa. Teknologian ja osallistujien yhteistoimintana syntynyt mahdollisuus oman tilan ja läsnäolon hallintaan voidaan nähdä välineenä rakentaa turvallisuuden tunnetta vuorovaikutustilanteessa. Vaikka teknologia ei suodatakaan läpi kaikkea fyysiseen kohtaamiseen sisältyvää, eri aistein havaittavaa todellisuutta, tarjoaa se kuitenkin uudenlaisia vaihtoehtoja sille, miten tuomme itsemme vuorovaikutustilanteissa läsnä oleviksi.

Kontrolloitu sommitelma

Tulkinnassamme ihmistoimijoiden ja teknologiatoimijan yhteistoimintana syntyvästä vuorovaikutuksesta tuli esiin, kuinka myös käyttämämme formaatti, Affektikahvila, ja sen rakenne muoivasivat olennaisesti tilanteen vuorovaikutusta. Kahvilaformaatti yhdessä teknologian toimijuuden kanssa muodosti sommitelman, jossa aika ja sen hallinta tuntuivat korostuvan – kenties kasvokkaista tilannetta enemmän. Kasvokkain järjestettynä kahvilan siirtymät olisivat tapahtuneet fyysisinä liikkeinä ihmistoimijoiden vaihtaessa paikkaa jättyä materiaalisessa tilassa. Samalla, kun teknologia mahdollisti kohtaamiset ja siirtymät, teki se näistä osin myös joustamattomia, ja siirtymät saattoivat tapahtua osallistujien näkökulmasta äkkinäisesti.

Siirtymät ja ajallisuuden korostuminen

Rakenteellisesti kahvilat etenivät siten, että neljä tutkijaamme siirtyi kahviloissamme kolmen eri pienryhmän teemakeskusteluihin kuljettaen mukanaan omaa teemaansa, joten erilaisia siirtymiä alku- ja loppukeskustelut huomioiden tapahtui kahvilan aikana neljä kertaa. Koska kolmannessa kahvilassa osallistujia oli vähemmän, muodostimme ainoastaan yhden ryhmän ja siirtymät jäivät tämän tapaamisen osalta pois. Siirtymistä yleensä viestitettiin

erikseen, ja toisinaan tutkijat myös tarkistivat, keskeytykö osallistujien keskinäinen keskustelu siirtymän vuoksi.

Vaikka osallistujat suhtautuivat siirtymiin luontevasti ilman hämmennystä tai ihmettelyä, tallenteista on kuitenkin havaittavissa, kuinka osallistujat alkavat siirtymän lähestyessä kontrolloida puhettaan. Kun siirtymästä oli viestitty, keskustelun puheenvuoroja lyhennettiin ja keskustelullisia taukoja täydennettiin puheella eli osallistujien liike ja kommunikaatio tihentyivät näissä siirtymäkohdissa. Tästä viestivät muun muassa ilmaisut, kuten “sanon vielä nopeesti”. Tihentymäkohdista välittyi kiireen tuntu. Kiireen tuntua on saattanut luoda myös se, että tutkijat eivät itse vaihtaneet ryhmää, vaan yksi tutkijoista huolehti kaikista siirtymistä siirtäen Zoomin toimintojen avulla kunkin tutkijan seuraavaan ryhmään. Toisinaan siirtymäkohdan lähestyminen tuntui jähmettävän keskustelun, kun uutta teemaa ei uskallettu aloittaa, jotta se ei olisi jäänyt kesken. Tämä ajallisen kontrollin ilmentyminen on esimerkki tavoista, joilla Affektikahviloiden keskusteluiden järjestäytymistavat eivät olleet ainoastaan teknologian ja siten esine- tai asiakeskeisyyden sanelemaa, vaan ne muodostuivat ennen kaikkea teknologian, tutkijoiden ja osallistujien olemisen ja toiminnan yhteenpunoutumisen kautta (ks. Bennett 2010, 20–21).

Yksi keskeinen osallistujilta tilaisuuden jälkeen tullut palaute liittyikin juuri heidän kokeemaansa ajan vähyyteen: “pitäis olla enemmän aikaa” ja “oli koko aika vähän itellä semmonen kiire”. Vaikka kuhunkin kolmeen ryhmäkeskustelun teemaan oli varattu aikaa vähintään 15 minuuttia, kului tämä osallistujien näkökulmasta usein liian nopeasti. Osallistujien näkökulmasta teemoista olisi voinut puhua pidempään ja syvällisemmin. Kiire ja ajanhallinnan tarve ilmenevät aineistossa myös kommentteissa, joissa puhuja pahoittelee liian pitkäksi kokeemaansa puheenvuoroaan tai kysyessä, “Saanks mä taas alottaa?” Tässä yhteydessä voidaan myös pohtia sitä, suosiiko teknologiavälitteinen haastattelu toisentyypisiä keskustelijoita kuin kasvotusten tapahtuva haastattelu: tarvitaanko verkossa puheenvuoron pyytämiseen tai ottamiseen esimerkiksi eri tavoin rohkeutta vai pikemminkin sensitiivisempää tilanteen luentaa kuin samassa fyysisessä tilassa oltaessa?

Kuten todettua, aikataulutusta ei ollut teknologiasta johtuvaa, vaan olimme suunnitelleet vastaavaa aikataulua myös kasvotusten järjestettäviin Affektikahviloihin. Kahvilaformaatin ohella konferenssi-ohjelma määritteli kahviloidemme aikatauluja. Pohtiessamme ennalta kahvilan aikataulutusta olimme myös varovaisia varaamaan ja viemään liikaa osallistujiemme aikaa. Havaintojemme perusteella videovälitteisyys vaikuttaa muodostavan vuorovaikutus-tilanteen, jossa päällekkäin puhumista vältellään aktiivisesti. Tämän vuoksi puheenvuoron ottaminen voi myös viedä kasvokkaista kohtaamista enemmän aikaa. Näin teknologia voi hidastaa vuorovaikutuksen rytmiä ja määrittää osaltaan sen luonnetta. Verkkovälitteisen haastattelun kehittämistä arvioitaessa voidaan pohtia, tulisiko etäyhteyksin toteutettaviin haastatteluihin, ja etenkin ryhmähaastatteluihin, ylipäätään varata kasvokkaisia haastatteluja pidempi aika.

Vaikka Affektikahvilat tuntuivat muodostavan luottamuksellisen ilmapiirin osallistujien kesken, saattoi suurin haaste kokonaisuuden hahmottamisessa olla juuri meillä tutkijoilla. Pienryhmät pysyivät koko haastattelun ajan samoina, mutta me tutkijat vaihdoimme ryhmästä toiseen. Vaikka olimme sopineet etenemisen etukäteen, oli itse tilanteessa vaikeaa hahmottaa, mitä kussakin ryhmässä oli käsitelty ennen ja mitä siellä tultaisiin käsittelemään oman aihepiirin jälkeen, koska näköyhteyttä toisiin ryhmiin ei ollut. Tämä ilmenee

kommentteinamme, kuten “[n]o hei, siirryin tuolta toisesta huoneesta ja en nyt muista, mitä te ootte viimeksi keskustellu...” Tämä ei tuntunut häiritsevän osallistujia, mutta saattoi herättää hämmennystä ja hallitsemattomuuden tunnetta meissä tutkijoissa. Teknologia siis mahdollisti tehokkaat ja nopeat siirtymät ryhmästä toiseen, mutta äkkinäisyydessään siirtymät myös vaikeuttivat orientoitumista uuteen ryhmätilanteeseen.

Läsnäolon hallinnointi

Haastattelutilanteiden videovälitteisyys purki myös kasvokkaisen haastattelutilanteen konventioita sikäli, että toisinaan joku osallistujista saattoi esimerkiksi poistua näyttöruudun luota. Osaltaan poistumisen vapautta selittää se, että moni osallistui tilanteeseen kotoaan käsin. On ajateltavissa, että omaan kotiin kytkeytyy oletuksia ja uskomuksia siitä, että se ei ole sidottu niin tiukasti institutionaalisiin ja sosiaalisiin odotuksiin kuin esimerkiksi työhuone, joka on vahvemmin liitoksissa työnteon normien ja arvojen kanssa. Siten koti fyysisenä tilana tuottaa oletusarvoisesti tunteen vapaudesta määrätä omaa fyysistä läsnäoloa. Videoaineistossa tämä näkyi muun muassa siten, että osallistuja saattoi välillä poistua näytön ääreltä tai esimerkiksi tehdä joitain kodin järjestystä ylläpitäviä toimia (ks. Archibald ym. 2019). Siten teknologian ja osallistujien yhteistoimintana muodostui sommitelma, jossa osallistujien oli mahdollista kontrolloida osallistumisen astettaan (ks. Nehls ym. 2015, 146). Samankaltainen poistumisen ja osallistumisen vapaampi kontrollointi ei olisi tosin välttämättä mahdollista kahdenvälisissä haastattelutilanteissa, joissa vastuu tilanteen jatkuvuudesta jakaantuu yksinomaan haastattelijalle ja haastateltavalle.

Teknologia tuli haastatteluissa näkyväksi myös eräänlaisena kommenttiraitana tai tilannetta avaavana metatekstinä. Tämä ilmeni esimerkiksi meidän tutkijoiden kommentteina, kuten “Mä tästä nyt näpsäytän...”, “Täällä ollaan...” ja “Kaisa on mulla täällä ensimmäisenä...”, mutta myös osallistujien kommentteissa, kuten “Siirrätkö sä meidät” tai “Joko voi klikata?”, joissa teknologia ja sen hallinta nostetaan eksplisiittisesti esille. Teknologiavälitteisyyden mukanaan tuomaa kommentointia oli myös oman toiminnan selittäminen niiltä osin, kun se ei ruudun kautta välittynyt muille. Läsnäolevuuden merkitys on haastattelutilanteissa keskeinen, ja tämän me tutkijat myös tiedostimme. Tästä kertoo muun muassa kommentti “Mä kirjoitan täällä muistiinpanoja samaan aikaan; mä oon kyllä ihan läsnä...”, jolla haluttiin varmistaa, ettei katseen kiinnittyminen ruudulla näkymättömiin muistiinpanovälineisiin välittyisi muille merkinä poissaolevuudesta tai mielenkiinnon puutteesta (ks. Nehls ym. 2015, 150). Teknologia generoi siis eräänlaista metapuhetta, jolla haluttiin varmistaa sekä vuorovaikutuksen tekninen että sosiaalinen toimivuus. Tämä tekniikan näkyväksi puhuminen sisälsi myös arvottamista, kun puheenjohtaja esimerkiksi “joutui” lähtemään ryhmästä. Näin puheen tasolla teknologialle annettiin määräysvalta tutkijan liikkeistä, vaikka siirtymien taustalla oli aina yksi järjestäjästä ja yhdessä sovittu aikataulu.

Kokonaisuudessaan vuorovaikutus osallistujien kesken näyttäytyi kuitenkin varsin soljuvana. Usein osallistujat myös jakoivat arkisen keskustelun tavoin toinen toisillensa vuoroja ilman tutkijan ohjausta. Tutkijan rooliksi jäikin monessa kohdin kuunnella, kun keskustelu osallistujien välillä eteni spontaanisti ja keskeytyksettä. Neuvottelua haastattelutilanteen roolituksesta syntyi kohdissa, joissa osallistujien taholta arvuuteltiin: “Keskustellaanko vapaasti vai...?” tai “Mennäänkö tälle vapaasti”. Nämä kysymykset osoittivat, että haastatteluasettelma konventioineen oli neuvoteltavana. Videotallenteelta välittyi myös kohtia, joissa osallistuja asettui tilannetta ohjaavan asemaan kysymällä “kuka haluaa aloittaa?”, jolloin

tilanteessa murrettiin haastattelutilanteen perinteistä roolitusta. Useimmiten tutkija oli kuitenkin se, joka jakoi puheenvuoroja osallistujille, jolloin tilanne noudatti ryhmähaastattelutilanteen perinteistä roolitusta vetäjineen. On toki huomionarvoista, että vuorovaikutuksessa oli osallisina nimenomaan tutkijoita, joista kenties suurimmalle osalle haastattelun konventiot ovat tuttuja. Siten haastattelutilanteen roolitusta voidaan tulkita myös näitä kontekstuaalisia tekijöitä vasten. Tällöin kyse ei ole ainoastaan erilaisten toimijuuksien (teknologia-ihminen) välisestä liikkeestä, vaan myös erilaisten ihmistoimijoiden mukanaan tuomien ominaisuuksien ja piirteiden sommitelmasta (Bennett 2010, 20–38).

Toimijuuksien yhteentuleminen

Analyysissämme tarkastelimme, miten teknologia yhdessä ihmistoimijoiden kanssa tuottaa sommitelman, jossa teknologia mahdollistaa, osallistuu aktiivisesti ja muovaa yhdessä ihmistoimijoiden kanssa verkkovälitteisiä ryhmähaastattelutilanteita. Yhdymme aiempien verkko- ja videovälitteisyyttä koskevien tutkimusten argumentteihin siitä, että teknologian fasilitoiavuuden vuoksi videovälitteiset vuorovaikutustilanteet ovat lähtökohtaisesti aina myös vuorovaikutusta teknologian kanssa (ks. esim. Keane 2015, 27–30; Paasonen 2018, 103; Hacker ym. 2020).

Etnografisen havainnointimme tuloksena hahmotimme ulottuvuuksia, jotka määrittelevät teknologian ja ihmistoimijoiden yhteistyönä syntyvää sommitelmaa. Sommitelmassa oli teknologian ja ihmistoimijoiden ohella useimmiten läsnä myös teknologian välittämä ääni ja kuva siitä fyysisestä ympäristöstä, josta käsin kukin osallistui Affektikahviloihin. Sommitelmaa luonnehtii vitaali materiaalisuus (Bennett 2010), jossa inhimilliset ja ei-inhimilliset toimijat yhdessä tuottivat yllätyksellisen toiminnallisen kokonaisuuden. Tästä sommitelmasta yllätyksellisen tekivät erityisesti katkokset sekä verkkovälitteisen keskustelutilanteen eroavaisuudet ja uutuus kasvokkain vuorovaikutustilanteisiin nähden. Sommitelmaa muovasivat vahvasti myös erilaiset ruutunäkymät ja kasvokkaisuudesta poikkeavat katsekontaktin muodot.

Haastattelutilanteet tuottivat myös mahdollisuuksien sommitelmaa tarjoamalla henkilökohtaisempaa näkymää useimpien osallistujien arkeen kuin tilanteessa, jossa haastattelu olisi järjestetty esimerkiksi koulutusinstituutioon assosioituissa tiloissa. Näiden erottamiemme ominaisuuksien voi nähdä sekä murtavan kasvokkain järjestettävän haastattelutilanteen konventioita että luovan siltoja verkkovälitteisten ja kasvokkaisten haastattelutilanteiden välille. Teknologia muovaa aina jollain tavalla videovälitteistä haastattelutilannetta, ja sen roolia tutkimuksessa on hyödyllistä reflektoida tapauskohtaisesti suhteessa tutkimusasetelmaan.

Havaintojemme perusteella Zoom-välitteisyys tuottaa kontrolloitua sommitelmaa, jossa osallistujat voivat hallita oman läsnäolonsa tapoja kasvokkain kohtaamisista poikkeavilla tavoilla. Tässä sommitelmassa vaikuttaa korostuvan myös käytettävissä olevan ajan merkitys. Tämän valossa Zoom-välitteisille ryhmäkeskusteluille voisikin olla syytä pyrkiä varaamaan tavallista enemmän aikaa kiireen tunnun välttämiseksi, erityisesti jos keskustelutilaisuuteen sisältyy pienryhmäkeskusteluja ja siirtymiä näiden pienryhmien välillä. Kaikki osallistujat samanaikaisesti näytävä gallerianäkymä on lisäksi havaintojemme mukaan vuorovaikutusta paremmin tukeva kuin puhujanäkymän käyttö.

Analyysimme tuo yhtäältä esiin, kuinka aiheellista on kiinnittää huomiota niihin tapoihin, joilla teknologia ja ihmistoimijat tulevat haastattelutilanteessa yhteen. Toisaalta analyysimme herättää pohtimaan sitä, millä tavoin myös ihmistoimijoiden tavat vuorovaikuttaa ovat aineistojen muodostamisessa tilannekohtaisia ja uniikkeja, mikäli asiaa tarkastellaan kenttätöutilanteita koskevan yleistettävyyden kannalta (ks. Barad 2003). Kuten Ojanen (2018, 137) toteaa, materian ja videokuvan toimijuus on aina yhteenkietoutunutta diskursiivisen kanssa: ne muokkaavat toinen toisiaan. Huomionarvoista kuitenkin on se, että jälkeenpäin tarkasteltava tallenne on käytännössä teknologian tulkintaa; representaatio todellisuudesta (Pink 2013). Teknologia muokkaa ihmisten toimintaa ja vaikuttaa siihen, millaista tietoa he tutkimusaiheesta tuottavat (mt., 98). Tämän lisäksi se toimii tilanteissa jatkuvasti aktiivisesti, mutta tavoilla, joissa sen roolina on toimia mahdollisimman huomaamattomasti ihmisten määrittelemillä tavoilla. Toki tulkinnat osallistujien kokemuksista eivät ole yksistään teknologian tuottamia, vaan ne ovat muodostuneet myös meidän, aineistoa analysoineiden tutkijoiden, uskomusten, ennako-oletusten ja arvojen kautta.

Latourin (1992) mukaan teknologioilla on moraalisia skriptejä, jotka kantavat mukanaan poliittisia ja yhteiskunnallisia merkityksiä. Käyttämässään ovensulkijaesimerkissä Latour tuo esiin, kuinka eri mekanismeimin toimivat ovet sulkevat osan toimijoista ulkopuolelle, kun ne edellyttävät tietynlaista käytöstä (nopeutta) tai kehon ominaisuuksia (voimaa). Tässäkin tapauksessa voidaan pohtia sitä, millaisia toimijoita Zoom kutsuu mukaan ja millaisia se sulkee ulos. Zoomin käyttö edellyttää vähintään internet-yhteyttä ja melko sujuvia sovellusten käyttötaitoja, mutta se ei esimerkiksi vaadi fyysistä voimaa, manuaalista käsittelyä tai käden-taitoja toimiakseen. Näin ollen voitaisiin ajatella, että sen käsikirjoitukseen on skriptattu käyttäjäideali videosovellusten käyttöön tottuneesta ja tietoyhteiskunnan kriteerit täyttävästä yksilöstä, jolla on vähintäänkin jonkinasteista tuntemusta erilaisten sovellusten toiminnasta ja varaa, tai esimerkiksi työnsä puolesta pääsy, toimiviin tietoteknisiin välineisiin.

Verkkovälitteisyyden käyttöä aineiston tuottamisessa on syytä pohtia tarkoin eri sosio-demografisiin ryhmiin kuuluvien tutkittavien osalta, jotta aineiston muodostamisesta ei tule ulossulkevaa (ks. Gray ym. 2020; Nehls ym. 2015, 147). Viime vuosien pandemiatilanne on aikaansaanut ennennäkemättömän siirtymän videovälitteisen vuorovaikutusteknologian käyttöön, minkä myötä verkkovälitteinen vuorovaikutus on tullut tutuksi aiempaa laajemmille ihmisryhmille (Hacker ym. 2020). Verkkovälitteisyys ei tässä suhteessa näyttäydy yhtä suurena haasteena aineiston muodostamiselle kuin ennen koronapandemian alkua.

Voi olla hankalaa arvioida, kenelle verkkovälitteinen aineiston tuottaminen on luontevaa. Digitaalisen eriarvoisuuden käsitteellä onkin haluttu nostaa esiin yksilöiden mahdollisuuksiin, taitoihin ja itseymmärrykseen liittyviä moninaisia syitä, jotka vaikuttavat yksilöiden arkeen digitalisoituvissa yhteiskunnissa (Robinson ym. 2015). Näiden tekijöiden arvioiminen on haasteellisuudestaan huolimatta välttämätöntä eri haastattelumenetelmien toimivuutta harkittaessa.

On myös syytä pohtia, missä määrin verkkovälitteinen haastattelutilanne, jossa esimerkiksi ajan mittaaminen ja aika ovat koko ajan läsnä digitaalisina merkintöinä näyttöruudulla, tuottaa ilmaisun säännöstelyä ja tyypistämistä. Jotta haastattelu mahtuisi ennalta määritettyihin aikaraameihin, osallistujat saattavat puhua korostuneen tehokkaasti ilmaisun määrää ja puheen monopolisuutta rajoittaen. Siksi on hyvä pohtia, köyhdyttääkö verkkovälitteisyys

ilmaisuja ja mitä aineiston sisällöissä voidaan menettää, mikäli verkkovälitteisyys valtaa aineiston tuottamisessa enemmän tilaa perinteisiltä menetelmiltä.

Kiireen tuntu kiinnittyi vahvasti nimenomaan käyttämäämme Affektikahvila-metodiin ja sen siirtymiin, jotka aikataulutivat keskusteluja perinteistä haastattelutilannetta tiiviimmiksi. Kommentoidusta kiireen tunnusta huolimatta kahviloidemme osallistujat tuottivat meidän tutkijoiden näkökulmasta ilmaisuvoimaista ja moniäänistä kerrontaa. Emme myöskään kokeneet, että etäyhteys olisi vaikeuttanut hankkeemme tutkimustehtävän toteuttamista eli tunteiden tarkastelua, sillä avoin kokemusten ja vertaistuen jakaminen oli vahvasti läsnä keskusteluissa. Tämänkin osalta on kuitenkin huomioitava, että etäyhteys itsessään on saat-
tanut poissulkea aiheesta kiinnostuneita osallistujia.

Zoomin käyttö muodosti tutkimushaastattelutilanteen, joka osaltaan mursi tutkijoiden ja osallistujien välistä valta-asemaa ja tarjosi osallistujille joltain osin jopa laajemman toiminnan repertuaarin kuin yhteisesti jaetussa fyysisessä tilassa olisi ollut mahdollista. Lisäksi tutkijat olivat riippuvaisia Zoomista ja sen toimintakyvystä, joten heidän toiminnan mahdollisuutensa tilanteessa olivat sidoksissa Zoomiin teknologisenä toimijana. Kuitenkin, vaikka Zoom tuotti toimintakulttuurisia muutoksia keskustelutilanteeseen, se ei muuttanut ymmärrystämme tutkimushaastattelun merkityksestä. Tutkimushaastattelun tarkoitus on edelleen tuottaa kohteesta sellaista tietoa, mikä ilman haastattelua jäisi tutkijan tavoittamattomiin (Hirsjärvi ja Hurme 2008, 102).

Keskityimme analyysissämme niihin toiminnallisuuksiin, jotka olivat välittömästi läsnä verkkovälitteisessä tilanteessa. Toisin sanoen rajasimme tarkastelun ulkopuolelle suuren aktanttien joukon, jotka tosiasiaa mahdollistivat tämän vuorovaikutustilanteen syntymisen: sähkövirran ja sen perustana toimivan sähkövarauksellisten hiukkasten liikkeen, sähköverkon johtoineen ja jännitelinjoineen, tietokoneet ja niiden prosessoinnin, joka ylläpitää tietokoneiden toimintoja, tietoverkon kaapeleineen ja puhelinverkkosopimuksineen ja Zoom Video Communicationsin organisaatorakenteineen. Oma tutkimustehtävänsä olisikin ulottaa tutkimuksellinen katse vielä pidemmälle vitaalisten materiaalisuuksien maailmaan (ks. esim. Bennett 2010, 24–36). Esimerkiksi sen purkaminen, mitä yksityisen, voittoa tavoittelevan yrityksen palvelun hyödyntäminen tutkimuksen aineiston tuottamisen välineenä tarkoittaa tutkimusprosessille, purkaisi laajemmin tutkimuksenteon eri materiaalisuuksien poliittisia merkityksiä.

Artikkelimme on ”oman aikansa tuote”, sillä teknologiakehitystä retrospektiivisesti tarkastellen on mahdollista ennakoida, että verkkopohjaiset sovellukset joko vakiintuvat ja kotoutuvat osaksi tutkimusaineiston muodostamisen repertuaaria tai korvautuvat aikanaan joillain toisilla välineillä. Tämä kehitys on myös alueellista, eivätkä toimivat tai nopeat internetyhteydetkään, ainakaan toistaiseksi, ole itsestäänselvyys kaikkialla. Kuitenkin laajemmassa kokonaisuudessa teknologiakehitys on tämän artikkelin kirjoittamisajankohtana tilanteessa, jossa videovälitteisyyttä on mielekästä verrata siihen, miten digitaaliset aineiston tuottamisen käytännöt ovat aiemmin arkipäiväistyneet osaksi tutkimuksen arkea.

Kun aikanaan tutkimusmenetelmäkirjallisuudessa pohdittiin nauhurin käytön vaikutusta haastattelutilanteessa tai neuvottiin, kuinka nauhuri ylimääräisenä teknologiana asettuu huomaamattomasti, tilannetta häiritsemättä osaksi haastattelun vuorovaikutustilannetta (esim. Ruusuvoori ja Tiittula 2005), niin nykyisin tutkimusmenetelmäkuvauksissa näkee

harvoin tämänkaltaista pohdintaa. Sen sijaan nauhuri on kotoutunut elimelliseksi osaksi haastattelutilannetta, eikä sen läsnäoloa juuri pohdita (ks. Suominen 2016, 103). Teknologialla on kuitenkin keskeinen merkitys empiirisen tutkimuksen saamille muodoille. Ruusuvoori ja Tiittula (2005, 75) huomauttavatkin, että tekniikasta kirjoitetaan lähinnä silloin, kun siinä tapahtuu muutoksia. Siten on mahdollista ajatella, että tulevaisuudessa myöskään artikkelimme ydinteemaa ei nähdä enää asiana, jota olisi syytä erikseen problematisoida.

Tieteen- ja teknologiatutkimuksen teoreetikoiden ajatuksia seuraten ihmisen ja teknologian kohtaamispiste muokkaa aina niiden kummankin toimijuutta tietynlaiseksi (esim. Latour 2005). Siten Zoom-sovelluksen arkipäiväistyminen käyttäjien tietojen ja taitojen karttumisen sekä niin Zoomin omaehtoisen toiminnan kuin sovelluksen inhimillisen merkityksellistämisenkin myötä muovaavat Zoomin käyttörepertuaaria. McLuhanin (1984) mukaan uuden teknologian myötä rakentuu vaiheittain uutta inhimillistä toimintaympäristöä. Samalla siihen kytkeytyy uudenlaisia inhimillisen kanssakäymisen muotoja. Kuitenkin teknologisoitumisskenaarioista, joissa teknologiat syrjäyttävät kaiken ei-teknologisvälitteisen vuorovaikutuksen, voidaan tämän tutkimuksen perusteella todeta, että Zoom yksittäisenä sovelluksena ei vielä yksinään riitä tavoittamaan kaikkia inhimillisen vuorovaikutuksen ulottuvuuksia. Ihmiskäyttäjinä saatamme toivoa, että teknologia, kuten robotit, olisi mahdollisimman paljon itsemme kaltaista (Sihvonen 2020). Teknologiavälitteisyydestä huolimatta myös Affektikahviloissa pyrittiin monilta osin jäljittelemään fyysistä kohtaamista.

Analyysissämme olemme keskittyneet vuorovaikutuksen lukemiseen tallenteista, ja tulkintaamme ovat sävyttäneet omat kokemuksemme Affektikahviloiden vetäjinä. Teknologian toimijuuden vaikutusten kokonaisvaltaista ymmärtämistä tukisi edelleen osallistujien perusteellisempi kuuleminen heidän vuorovaikutuskokemuksistaan. Se, miten tilaisuuksista muodostui toimivia, useimpia osallistujia palkitsevia kokemuksia, oli monen tekijän summa. Näiden joukossa olivat muun muassa yhteisesti jaettu tavoite yhteisymmärryksen rakentamiseksi ja lähtökohtaisesti positiivinen suhtautuminen tapaamisten teemaan. Osallistujillemme ei ollut Zoomin tarjoamalle etäyhteydelle vaihtoehtoista mahdollisuutta osallistua tähän yhteisen ymmärryksen tuottamiseen, mikä selkeästi heijastui osallistujien kommentista. Tilanteisuus on siis monin tavoin läsnä miettiessämme vuorovaikutuksen muotoutumista eri toimijoiden yhteentulemisena.

Uusmaterialistisen näkökulman mukaan asioiden olemuksellinen rakentuminen on relationaalista eli vuorovaikutussuhteissa tapahtuvaa (esim. Barad 2003). Uusmaterialistinen näkökulma tarjoaa lähtökohtaisesti mahdollisuuden haastaa toimijuuden ihmiskeskeisyyttä. Teknologian toimijuuden huomioiminen osana vuorovaikutustilannetta voi tehdä näkyviksi paitsi sen mukanaan tuomaa joustamattomuutta, myös sen avaamia uudenlaisia ihmistoimijuuden muotoja (ks. Heikkilä ja Mankki 2021). Koska toimijuus ja oleminen rakentuvat vuorovaikutteisesti, ovat ne samalla tilannesidonnaisia. Affektikahviloiden kontekstissa odottamaton ja alkuaan ei-toivottu siirtyminen verkkovälitteiseen haastatteluun pakotti meidät pohtimaan teknologian toimijuutta suhteessa ihmistoimijoihin. Muutos suunniteltuun oli silmiinpistävä ja kulttuuritutkimuksellisen haastattelututkimuksen perusteita haastava.

Aina teknologian rooli vuorovaikutuksessa ei kuitenkaan ole näin selkeä ja helposti havaittava. Affektikahviloiden tarkastelu uusmaterialistisesta näkökulmasta tarjoaakin esimerkin siitä, miten teknologian toimijuudessa ja sen näkyväksi tekemisessä nivoutuvat toisiinsa sen tarjoamat uudet mahdollisuudet ja vuorovaikutuksen kontrolloidut rajat. Tarve teknologiaan

kytkeytyvään menetelmälliseen reflektioon tutkimuksen eri vaiheissa tuleekin tapaustutkimuksemme valossa ilmeiseksi. Toivomme havaintojemme kannustavan pohtimaan teknologian toimijuutta myös konstruktionistisissa tutkimuksissa ja luomaan omalta osaltaan siltaa uusmaterialististen ja konstruktionististen tarkasteluiden välillä.

Tutkimusaineistot

Affektikahvila-ryhmähaastattelut vuosina 2020 ja 2021. Kolme nauhoitettua keskustelutyöpajaa. Haastattelijat: Johanna Hokka, Elisa Kurtti, Pia Olsson ja Tiina Suopajarvi. Aineisto on Akateemisten affektien etnografia -tutkimusryhmän hallussa.

Kirjallisuus

- Archibald, Mandy M., Rachel C. Ambagtsheer, Mavourneen G. Casey ja Michael Lawless. 2019. "Using zoom videoconferencing for qualitative data collection: perceptions and experiences of researchers and participants." *International Journal of Qualitative Methods* 18: 1–8. <https://doi.org/10.1177/1609406919874596>.
- Bailenson, Jeremy N. 2021. "Nonverbal Overload: A Theoretical Argument for the Causes of Zoom Fatigue." *Technology, Mind, and Behavior* 2(1). <https://doi.org/10.1037/tmb0000030>.
- Banks, Marcus ja Howard Morphy (toim.). 1999. *Rethinking Visual Anthropology*. New Haven: Yale University Press.
- Barad, Karen. 2003. "Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter comes to Matter." *Signs. Journal of Women in Culture and Society* 28(3): 801–831. <https://doi.org/10.1086/345321>.
- Bell, Daniel. 1973. *The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in Social Forecasting*. New York: Basic Books.
- Bennett, Jane. 2010. *Vibrant Matter. A Political Ecology of Things*. Durham: Duke University Press.
- Bennett, Jane. 2020. *Materian väre*, käänttänyt Tapani Kilpeläinen. Tampere: niin & näin.
- Bohannon, Leanne S., Andrew M. Herbert, Jeff B. Pelz ja Esa M. Rantanen. 2013. "Eye contact and video-mediated communication: A review." *Displays* 34(2): 177–185. <https://doi.org/10.1016/j.displa.2012.10.009>.
- Bramsen, Isabel ja Anine Hagemann. 2021. "The Missing Sense of Peace: Diplomatic Approachment and Virtualization during the COVID-19 Lockdown." *International Affairs* 97(2): 539–560. <https://doi.org/10.1093/ia/iiaa229>.
- Coole, Diana ja Samantha Frost. 2010. "Introducing the New Materialisms." Teoksessa *Introducing the New Materialisms*, toimittaneet Diana Coole ja Samantha Frost, 1–43. Durham: Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822392996-001>.
- Dalmaso, Mario, Luigi Castelli ja Giovanni Galfano. 2020. "Social modulators of gaze-mediated orienting of attention: A review." *Psychonomic Bulletin & Review* 27, 833–855. <https://doi.org/10.3758/s13423-020-01730-x>.
- Deakin, Hannah ja Kelly Wakefield. 2014. "Skype interviewing: Reflections of two PhD researchers." *Qualitative Research* 14(5), 603–616. <https://doi.org/10.1177/1468794113488126>.
- Deleuze, Gilles ja Félix Guattar. 1987. *A Thousand Plateaus*, käänttänyt Brian Massumi. Minneapolis: University of Minnesota Press.

- Dolphijn, Rick ja Iris van der Tuin (toim.). 2012. *New Materialism. Interviews & Cartographies*. Michigan: Open Humanities Press. <http://hdl.handle.net/2027/spo.11515701.0001.001>.
- Dyson, Esther, George Gilder, Geroge Keyworth ja Alvin Toffler. 1996. "Cyberspace and the American Dream: A Magna Carta for the Knowledge Age." *The information society* 12(3), 295–308.
- Foucault, Michel. 1977. *Discipline and Punish. The Birth of the Prison*, kääntänyt Alan Sheridan. New York: Vintage.
- Fägerborg, Eva. 2011. "Intervjuer." Teoksessa *Etnologiskt fältarbete*, toimittaneet Lars Kajser ja Magnus Öhlander, 85–112. Lund: Studentlitteratur.
- Gibson, James L. 1977. "A theory of affordances." Teoksessa *Perceiving, Acting and Knowing. Toward an Ecological Psychology*, toimittaneet Robert Shaw ja John Bransford, 67–82. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Goffman, Erving. 1967. *Interaction Ritual: Essays on Face-to-Face Interaction*. Chicago: Aldine Publishing Company.
- Gray, Lisa M., Gina Wong-Wylie, Gwen R. Rempel ja Karen Cook. 2020. "Expanding Qualitative Research Interviewing Strategies: Zoom Video Communications." *The Qualitative Report* 25(5): 1292–1301. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2020.4212>.
- Hacker, Janine V., Michael Johnson, Carol Saunders ja Amanda L. Thayer. 2019. "Trust in Virtual Teams: A Multidisciplinary Review and Integration." *Australasian Journal of Information Systems* 23. <https://doi.org/10.3127/ajis.v23i0.1757>.
- Hacker, Janine, Jan vom Brocke, Joshua Handali, Markus Otto ja Johannes Schneider. 2020. "Virtually in this together – how web-conferencing systems enabled a new virtual togetherness during the COVID-19 crisis." *European Journal of Information Systems* 29(5): 563–584. <https://doi.org/10.1080/0960085X.2020.1814680>.
- Hanna, Paul. 2012. "Using internet technologies (such as Skype) as a research medium: A research note." *Qualitative Research* 12(2): 239–242. <https://doi.org/10.1177/1468794111426607>.
- Heikkilä, Mirva ja Ville Mankki. 2021. "Teachers' agency during the Covid-19 lockdown: A new materialist perspective." *Pedagogy, Culture & Society*: 1–16. <https://doi.org/10.1080/14681366.2021.1984285>.
- Hewson, Claire M. 2008. "Internet-mediated research as an emergent method and its potential role in facilitating mixed methods research." *Handbook of Emergent Methods*, toimittaneet Sharlene N. Hesse-Biber ja Patricia Leavy, 543–570. New York: Guildford Press.
- Hirsjärvi, Sirkka ja Helena Hurme. 2008. *Tutkimushaastattelu. teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Horrell, Barbara, Christine Stephens ja Mary Breheny. 2015. "Online research with informal caregivers: Opportunities and challenges." *Qualitative Research in Psychology* 12(3): 258–271. <https://doi.org/10.1080/14780887.2015.1040318>.
- Howlett, Marnie. 2021. "Looking at the 'field' through a Zoom lens: Methodological reflections on conducting online research during a global pandemic." *Qualitative Research* 22(3): 387–402. <https://doi.org/10.1177/1468794120985691>.
- Karl, Katherine A., Joy V. Peluchette ja Navid Aghakhani. 2021. "Virtual Work Meetings During the COVID-19 Pandemic: The Good, Bad, and Ugly." *Small Group Research* 53(3): 343–365. <https://doi.org/10.1177/10464964211015286>.
- Keane, Webb. 2015. *Ethical Life. Its Natural and Social Histories*. Princeton ja Oxford: Princeton University Press. <https://doi.org/10.23943/princeton/9780691167732.001.0001>.

- Khalil, Atif ja Bronwen Cowie. 2020. "A research note: Video conferencing interviews." *Waikato Journal of Education* 25(1): 101–107. <https://doi.org/10.15663/wje.v25i0.778>.
- Kharel, Dipesh. 2015. "Visual Ethnography, Thick Description and Cultural Representation." *Dhaulagiri Journal of Sociology and Anthropology* 9: 147–160. <https://doi.org/10.3126/dsaj.v9i0.14026>.
- Koivunen, Tuija ja Hanna Ylöstalo. 2017. "Tutkimushaastattelu ruumiillisena kohtaamisena." *Janus* 25(3): 240–247. <https://journal.fi/janus/article/view/63092>.
- Latour, Bruno. 1992. "Where are the missing masses? The sociology of a few mundane artifacts." Teoksessa *Shaping Technology / Building Society. Studies in Sociotechnical Change*, toimittaneet Wiebe E. Bijker ja John Law, 225–258. Cambridge: MIT Press.
- Latour, Bruno. 2005. *Reassembling the Social. An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford: Oxford University Press.
- Lehtonen, Turo-Kimmo. 2008. *Aineellinen yhteisö*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Leppänen, Taru ja Milla Tiainen. 2016. "Feministisiä uusmaterialismeja paikantamassa: Materiaan toimijuus etnografisessa taiteen- ja kulttuurintutkimuksessa." *Sukupuolentutkimus* 29(3): 27–44. <https://elektra.helsinki.fi/se/s/2342-0634/29/3/femilepp.pdf>.
- Lo Iacono, Valeria, Paul Symonds ja David H. K. Brown. 2016. "Skype as a Tool for Qualitative Research Interviews." *Sociological Research Online* 21(2): 103–117. <https://doi.org/10.5153/sro.3952>.
- Lorenzetti, Liza A., Anna Azulai ja Christine A. Walsh. "Addressing Power in Conversation: Enhancing the Transformative Learning Capacities of the World Café." *Journal of transformative education* 14(3): 200–219. <https://doi.org/10.1177/1541344616634889>.
- McCoyd, Judith L. M. ja Toba S. Kerson. 2006. "Conducting Intensive Interviews Using Email: A Serendipitous Comparative Opportunity." *Qualitative Social Work* 5(3): 389–406. <https://doi.org/10.1177/1473325006067367>.
- McLuhan, Marshall. 1984. *Ihmisen uudet ulottuvuudet*, kääntänyt Antero Tiusanen, Kirsi Kunnas ja Panu Pekkanen. Helsinki: WSOY.
- Mirick, Rebecca G. ja Stephanie P. Wladkowski. 2019. "Skype in Qualitative Interviews: Participant and Researcher Perspectives." *The Qualitative Report* 24(12): 3061–3072. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2019.3632>.
- Mwambari, David, Andrea Purdeková ja Aymar N. Bisoka. 2021. "Covid-19 and research in conflict-affected contexts: distanced methods and the digitalisation of suffering." *Qualitative Research*: 1–10. <https://doi.org/10.1177/1468794121999014>.
- Nehls, Kimberly, Brandy Smith ja Holly Schneider. 2015. "Video-Conferencing Interviews in Qualitative Research." Teoksessa *Enhancing Qualitative and Mixed Methods Research with Technology*, toimittanut Shalin Hai-Jew, 140–157. Hershey: IGI Global.
- Oittinen, Tuire. 2020. "Noticing-prefaced recoveries of the interactional space in a video-mediated business meeting." *Social Interaction. Video-Based Studies of Human Sociality* 3(3). <https://doi.org/10.7146/si.v3i3.122781>.
- Ojanen, Karoliina. 2018. "Pysähdyttävät paikat: Videoitu kävelyhaastattelu etnografisena menetelmänä." *Elore* 25(2): 128–140. <https://doi.org/10.30666/elore.76610>
- Paasonen, Susanna. 2018. "The Infrastructures of Intimacy." Teoksessa *Mediated Intimacies*, toimittaneet Rikke Andreassen, Michael Nebeling Petersen, Katherine Harrison ja Tobias Raun, 103–116. Lontoo: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315208589>.
- Pantzar, Mika. 1997. *Digitaalisen mediatekniikan kuluttajavaikutuksista*. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus.

- Pink, Sarah. 2013. *Doing Visual Ethnography*. Lontoo: Sage.
- Rintel, E. Sean. 2010. "Conversational management of network trouble distortions in personal videoconferencing." Teoksessa *Proceedings of the 22nd Conference of the Computer-Human Interaction Special Interest Group of Australia on Computer-Human Interaction (OZCHI '10)*, 304–311. New York: Association for Computing Machinery. <http://dx.doi.org/10.1145/1952222.1952288>.
- Robinson, Laura, Shelia R. Cotten, Hiroshi Ono, Anabel Quan-Haase, Gustavo Mesch, Wenhong Chen, Jeremy Schulz, Timothy M. Hale ja Michael J. Stern. 2015. "Digital inequalities and why they matter." *Information, Communication & Society* 18(5): 569–582. <http://dx.doi.org/10.1080/1369118X.2015.1012532>.
- Ruotsala, Helena. 2005. "Matkoja, muistoja, mielikuvia – kansatieteilijä kentällä." Teoksessa *Polkuja etnologian menetelmiin*, toimittaneet Pirjo Korhokangas, Pia Olsson ja Helena Ruotsala, 45–76. Helsinki: Ethnos ry.
- Ruusuvuori, Johanna ja Tiittula Liisa. 2005. "Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus." Teoksessa *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*, toimittaneet Johanna Ruusuvuori ja Liisa Tiittula, 22–56. Tampere: Vastapaino.
- Sihvonen, Tanja. 2020. "Teknologinen näkökulma (viestinnän) tutkimukseen. Tieteellinen kirjoittaminen tiedeyhteisössä." Teoksessa *Tieteellinen kirjoittaminen tiedeyhteisössä*, toimittanut Heli Katajamäki, 175–189. Vaasa: VAKKI.
- Stivers, Tanya, N. J. Enfield, Penelope Brown, Christina Englert, Makoto Hayashi, Trine Heinemann, Gertie Hoymann, Federico Rossano, Jan Peter de Ruiter, Kyung-Eun Yoon ja Stephen C. Levinson. 2009. "Universals and cultural variation in turn-taking in conversation." *Proceedings of the National Academy of Sciences* 106(26): 10587–10592. <https://doi.org/10.1073/pnas.0903616106>.
- Suominen, Jaakko. 2016. "Helposti ja halvalla? Nettikyselyt tutkimusaineiston kokoamisessa." Teoksessa *Kirjoittamalla kerrotut. Kansatieteelliset kyselyt tiedon lähteinä*, toimittaneet Pirjo Korhokangas, Pia Olsson, Helena Ruotsala ja Anna-Maria Åström. Helsinki: Ethnos ry.
- Wahl-Jorgensen, Karin. 2021. "The Affordances of Interview Research on Zoom: New Intimacies and Active Listening." *Communication, Culture & Critique* 14(2): 373–376. <https://doi.org/10.1093/ccc/tcab015>.
- Åkerman, Maria. 2006. *Tiedon tuotannon käytännöt ja ympäristöpoliittinen toimijuus. Rajaamisen ja yhdistämisen politiikkaa*. Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/urn:isbn:951-44-6576-8>.

Johanna Hokka (YTT) on sosiologi, joka työskentelee Tampereen yliopiston, Tiedon, tieteen, teknologian ja innovaatioiden tutkimuskeskuksessa (TaSTI). Akateemisten affektien etnografia -hankkeessa Hokka tutkii vallan ja tunteiden yhteenkietoutumista etenkin akateemisten johtajien puheissa.

Elisa Kurtti (YTM) on sosiaalipsykologian alan väitöskirjatutkija Tiedon, tieteen, teknologian ja innovaatioiden tutkimuskeskuksessa (TaSTI) Tampereen yliopistossa. Suomen kulttuurirahaston rahoittamassa väitöskirjahankkeessaan hän tutkii tutkimusrahoitushakuja ja niihin liittyviä käytänteitä tunteiden näkökulmasta.

Pia Olsson (FT) on kansatieteen dosentti Helsingin yliopistossa. Akateemisten affektien etnografia -hankkeessa hän tarkastelee sosiaalisessa mediassa ilmeneviä akateemiseen työhön liittyviä affektiivisiä käytänteitä.